

INTRODUCERE ÎN BIOETICĂ. ETICĂ ȘI MORALITATE. ETICA MEDICALĂ ȘI BIOETICA

UMF CRAIOVA
2020-2021

NOȚIUNEA DE BIOETICĂ

Bioetica - a devenit o disciplină a eticii aplicate începând cu anii '70, când practicile medicale au început să se intereseze de o abordare morală a problemelor specifice domeniului medical.

- a avea o metodă prin care să se găsească soluții la problemele morale, sau metode prin care să se poată evalua alegerile morale ale personalului din domeniul medical.

NOȚIUNEA DE BIOETICĂ

Medicina - însoțită de o gândire etică.

Profesia de medic, pe lângă cea de învățător, de preot - văzută ca o profesie puternică, care trebuia susținută de o “morală forte”, exprimată la începutul medicinei prin jurământul lui Hipocrate.

Înțelegerea și schimbarea comportamentelor oamenilor în relație cu starea lor de sănătate

INTRODUCERE

MORALA

ETICA

DEONTOLOGIA

BIOETICA

INTRODUCERE - MORALA

lat.: “mos” – “mores” = “obicei”, “datină”, “obișnuință”

- studiază ansamblu de principii și valori care reglementează:
 - calea de urmat pentru a face bine și a evita răul
 - ce este bine și ce este rău
 - normele de comportament în societate
 - normele de conviețuire și de comportare a oamenilor în raporturile dintre ei și față de societate
- aceste norme sunt larg împărtășite de comunitate
- impuse de propria conștiință dar și de presiunea exercitată de comunitate
- încălcarea lor nu este sancționată de lege, ci de opinia publică

INTRODUCERE - ETICA

gr.: “ethos” = “character”, “conduită”, “obicei”, “datină”

- studiul filozofic al moralei
- studiul teoretic al valorilor și condiției umane din perspectiva principiilor morale
- studiază rolul principiilor morale în viața socială

ETICA MEDICALĂ: aplicarea principiilor morale în practica medicală

*Hipocrat: “Primum non nocere, deinde salutare”
(La început să nu faci rău și apoi să faci bine!)*

INTRODUCERE – Morala vs Etica

Ambele desemnează bunele moravuri și buna conduită. (în timp, sensul lor s-a diferențiat).

MORALA

- reprezintă un set de reguli pe care omul trebuie să le urmeze în comportamentul său
- reprezintă *practica* comportamentului
- fapta

ETICĂ

- analiza din punct de vedere moral a unor situații concrete
- reprezintă *teoria* comportamentului
- vorba

INTRODUCERE - DEONTOLOGIE

gr. “deon” – ceea ce trebuie făcut, “logos” – studiu

- parte a eticii care studiază normele de conduită și obligațiile etice ale unei profesiuni (**coduri deontologice**)

Deontologia medicală - definește normele, obligațiile, îndatoririle medicului în relațiile:

- medic – pacient (familie)
- medic – medic
- medic - societate

NOȚIUNEA DE BIOETICĂ

Termenul de bioetică - acceptat de comunitatea științifică și apoi utilizat în medicină în consecința studiilor dezvoltate sistematic de către oncologul american **dr. Van Rensselaer Potter**, studii care au făcut obiectul lucrării de referință:

„Bioethics: Bridge to the Future” (1971)

Acesta definea **bioetica** drept **știință a vieții**.

NOȚIUNEA DE BIOETICĂ

Sub aspectul responsabilităților, **bioetica** se bazează pe

- ❖ fapte
- ❖ reguli,
- ❖ norme și
- ❖ principii.

Bioetica - două coordonate fundamentale complementare:

- respectul vieții în general
- autodeterminarea persoanei

NOȚIUNEA DE BIOETICĂ

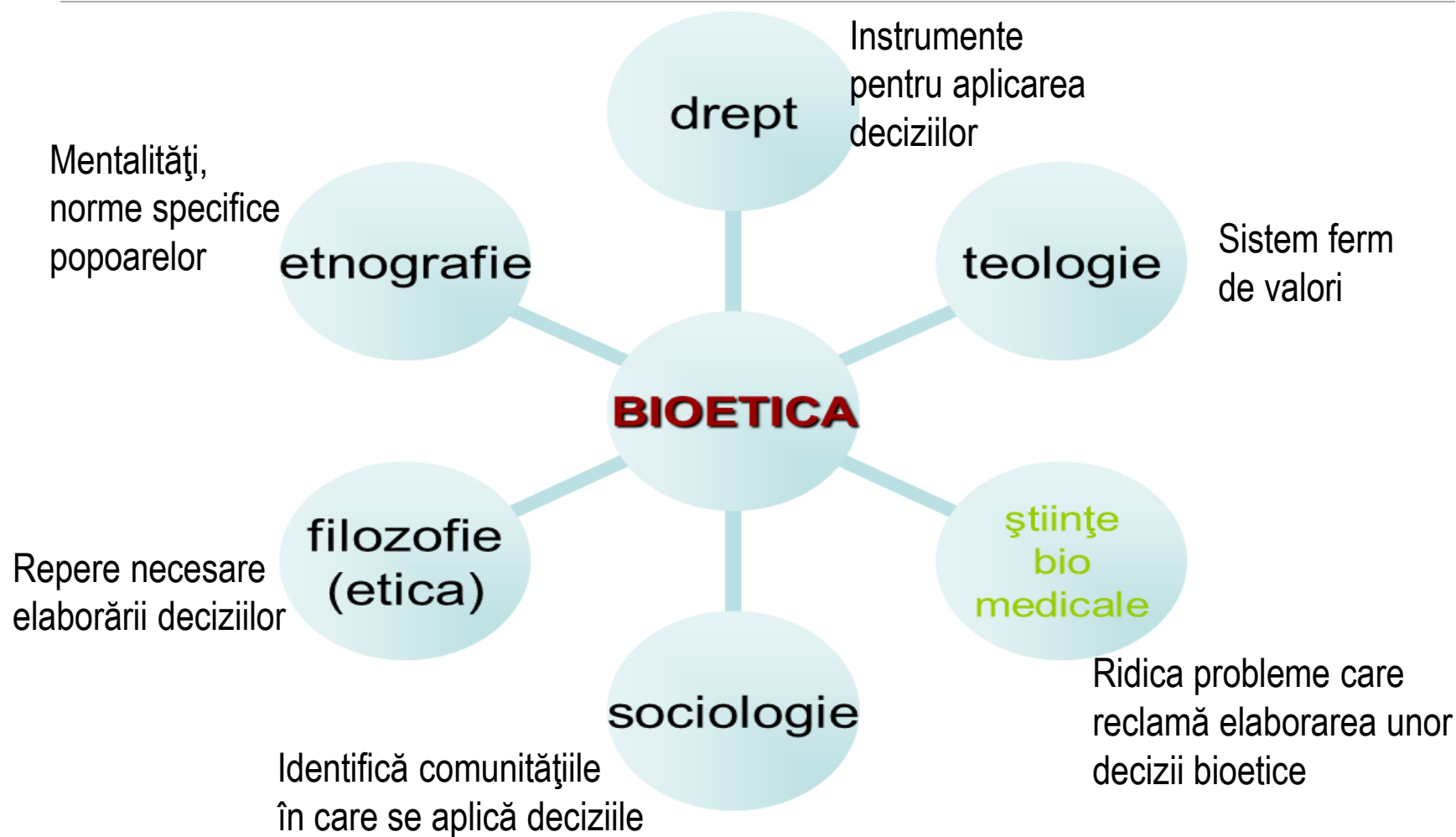
“Știința care, folosind o metodologie interdisciplinară, are drept obiect examenul sistemic al comportamentului uman în domeniul științelor vieții și al sănătății, evaluat în lumina valorilor și principiilor morale.” (*Enciclopedia de Bioetică, Paris, 1978*)

“Bioetica este un punct de întâlnire al tuturor celor care urmăresc destinul uman supus presiunilor științei” (*Constantin Maximilian 1995*)

Bioetica: disciplina care studiază problemele etice rezultate din progresele medicinei și biologiei

Bioetica: ansamblul problemelor rezultate din cercetările medicilor și biologilor precum și modul cum ele sunt aplicate

INTERDISCIPLINARITATE

OBIECTUL BIOETICII

Definirea **eticii** - problemă complexă având în vedere pluralismul societății în care trăim, multitudinea de opinii și varietatea de norme morale, juridice, culturale și sociale pe care acest concept le include.

Potter a conceput bioetica într-un sistem:

- valorile științifice în acord cu dezvoltarea umană;
- baza cercetărilor - corelare graduală cu normele morale și cu specificul generațiilor viitoare;
- edificarea unor punți între cele două arii, cercetarea științifică și coexistența umană, care să dobândească un caracter de continuitate
- asigurarea condițiilor optime de supraviețuire și dezvoltare atât a speciei umane, ca individualitate în cuprinsul sistemic al biosferei, cât și biosfera în plenitudinea ei

OBIECTUL BIOETICII

Bioetica este o disciplină de interferență cu menirea de a sintetiza cunoștințele medicale și cele etice care să fie aplicate riguros în practica clinică.

Bioetica desemnează ansamblul relațiilor omului cu lumea în sensul “a tot ce trăiește” , dar mai ales a limitelor cercetării medicale în toate domeniile medicinei.

Ușor de confundat cu termenul de “etică medicală” în țările anglo – saxone, bioetica cuprinde, în special în medicină, problemele experimentelor pe om și procreerea.

DOMENIILE BIOETICII

- aspectele etice ale profesiilor medicale;
- aspectele etice rezultate în cadrul cercetărilor pe om;
- problemele sociale legate de politica sanitară (naționale și internaționale), de medicina locurilor de muncă și de alte politici de planificare familială și control demografic;
- probleme privind intervenția asupra vieții altor ființe vii (plante, micro-organisme și animale) și, în general, tot ce ține de echilibrul ecosistemului.

CODURILE ETICE

Respectă anumite standarde de conduită profesională.

Îndeplinesc 3 funcții principale:

- dau siguranță publicului,
- oferă reglementări pentru disciplinarea și organizarea profesiei,
- oferă un cadru orientativ pentru luarea deciziilor și activitate zilnică a membrilor grupului profesional respectiv.

REPERE ISTORICE

- Rădăcinile - Grecia antică - Hipocrate (460- 370 î.Hr.)
- Thomas Percival - sec. XVIII- Medical Ethics - 1803
- American Medical Association - set de standarde etice la înființarea sa în 1846
- Van Rensselaer Potter - 1970- “A bridge to the future”
- Procesul de la Nuremberg

Jurământul lui Hippocrate

Jur pe Apollo medicul, pe Esculap, pe Hygiea și Panacea și pe toți zeii și zeițele, pe care îi iau ca martori, că voi îndeplini acest jurământ și poruncile lui, pe cât mă ajută forțele și rațiunea:

Să respect pe cel care m-a învățat această artă la fel ca pe propriii mei părinți, să împart cu el cele ce-mi aparțin și să am grijă de el la nevoie; să-i consider pe descendenții lui ca frați și să-i învăț această artă, dacă ei o doresc, fără obligații și fără a fi plătit

Să transmit mai departe învățăturile acestei arte fiilor mei, fiilor maestrului meu și numai acelor discipoli care au jurat după obiceiul medicilor, și nimănui altuia

Jurământul lui Hippocrate

Atât cât mă ajută forțele și rațiunea, prescripțiunile mele să fie făcute numai spre folosul și buna stare a bolnavilor, să-i feresc de orice daună sau violență

Nu voi prescrie niciodată o substanță cu efecte mortale, chiar dacă mi se cere, și nici nu voi da vreun sfat în această privință. Tot așa nu voi da unei femei un remediu abortiv

Sacră și curată îmi voi păstra arta și îmi voi conduce viața

Nu voi opera piatra din bășică, ci voi lăsa această operație celor care fac această meserie

Jurământul lui Hippocrate

În orice casă voi intra, o voi face numai spre folosul și bunăstarea bolnavilor, mă voi ține departe de orice acțiune dăunătoare și de contacte intime cu femei sau bărbați, cu oameni liberi sau sclavi

Orice voi vedea sau voi auzi în timpul unui tratament voi păstra în secret, pentru că aici tăcerea este o datorie.

Dacă voi respecta acest jurământ și nu îl voi călca, viața și arta mea să se bucure de renume și respect din partea tuturor oamenilor; dacă îl voi trăda devenind sperjur, atunci contrariul."

Jurământul lui Hippocrate

Apartține lui Hipocrat???

A contribuit, în limitele posibilităților din vremea sa, la eliberarea medicinei de superstiții și misticism.

Profesia de medic - să ai o moralitate exemplară și spirit de sacrificiu (Încă de la început se invocă Divinitatea ca martor al respectării acestui legământ)

Fidelitatea față de profesori, de măștri

Servirea bolnavului

Buna folosire a cunoștințelor (de a nu face rău de la început și pe cât posibil de a face bine, de a nu leza niciodată sau și nici de a distruge o viață umană)

Jurământul lui Hippocrate

Pledează pentru umanismul medicului (în afară de cunoștințe medicale, medicul este obligat să răspândească în societate bazele morale și etice ale artei medicale, dar și ale conduitei oamenilor).

De a nu răspândi cunoștințele medicale publicului larg

Se subliniază importanța discernământului și a judecății clinice a medicului (Medicul este obligat să-și folosească cunoștințele împreună cu raționamentul în alegerea terapiei adecvate).

Exclude folosirea științei medicale pentru scopuri non-etice sau mercantile.

Jurământul lui Hippocrate

Ridică problema valorii vieții umane, interzice cu strictețe fapte ale medicului care ar putea duce la moartea pacientului și, de asemenea, oferirea de remedii care să provoace avortul. Moartea și avortul sunt privite deopotrivă ca întreruperea firului vieții.

Abordează și relația medicului cu pacienții, este postulată etica, abstenența și puterea voinței, care ar trebui să caracterizeze medicul; forța spiritului trebuie să doboare puterea trupului

Reclamă confidențialitatea în practica profesiei medicale (secretul medical). Informațiile în legătură cu boala pacientului nu vor fi sub niciun motiv dezvăluite oricărei alte persoane

Jurământul lui Hippocrate

Jurământul a contribuit la stabilizarea relației tripartite dintre **medic, pacient și boală**, așa cum aceasta a fost descrisă de Hippocrate. Relația armonioasă a acestor trei elemente este asigurată de o medicină focalizată pe pacient, care a dat rezultate de-a lungul mileniilor

Reevaluarea actuală a Jurământului Hipocratic arată că armonia triunghiului interactiv centrată de bolnav a fost tulburată de câțiva factori: dezvoltarea tehnologică, și cuantificarea matematică a costurilor îngrijirilor medicale, factori care au adus în centrul triunghiului societatea / comunitatea.

CONTEXTUL APARIȚIEI BIOETICII – EVOLUȚIA ȘTIINȚEI

Transformarea omului în mijloc al progresului științific (lagăre, medicina rasistă din SUA)

Mitul neutralității științei- necesitatea ca știința să aibă o conștiință care să oprească progresul spre comportamente umane nocive vieții

Mentalitatea scientista (tot ceea ce este posibil din punct de vedere științific și tehnic este admisibil din punct de vedere moral ?)

CONTEXTUL APARIȚIEI BIOETICII – PROGRESUL MEDICINEI

Dezvoltarea medicinei științifice și a chimioterapiei au determinat transformarea spitalelor și a facultăților de medicină în centre de cercetare, unde statul, ca autoritate, este de regulă implicat

1953 - Watson și Crick - structura ADN - cunoașterea fundamentului biologic al omului și posibilitatea de intervenție asupra propriei vieți

1954 - tehnicile de reanimare (influențarea cursului multor boli, schimbarea viziunii asupra morții)

CONTEXTUL APARIȚIEI BIOETICII – PROGRESUL MEDICINEI

1954 - primul transplant de rinichi între gemeni monoziagoți (Joseph Murray și John Merrill, SUA)

1968 - Christiaan Barnard- primul transplant de cord - Africa de Sud- probleme etice

Anii '60 – imunosupresoarele - creșterea numărului transplantelor

1959 - prima FIV pe animal reușită

1960 - pilula contraceptivă experimentată pe femei din Puerto Rico

1978 - Louise Brown - primul copil “în eprubetă” cu consecințe: controlarea creșterii demografice, separarea funcției sexuale de fecunditate

CONTEXTUL APARIȚIEI BIOETICII – PROGRESUL MEDICINEI

Supraspecializări în medicină – dezumanizare?

Optimism vs. Reticență

- Optimism - dominarea omului asupra vieții și naturii
- Reticență - este omul în stare să controleze o asemenea putere?

CONTEXTUL APARIȚIEI BIOETICII – PROGRESUL MEDICINEI

Sec. XX - “epoca celei mai grave amenințări asupra vieții pe care planeta noastră a cunoscut-o vreodată”

Subjugarea naturii exterioare - criza ecologică

Folosirea omului ca mijloc al științei

Toate au dus la conștientizarea **responsabilității** față de viață în general

REFLECȚIA BIOETICĂ

- dezbateri etice în domeniile medicinei, biologiei, sănătății
- pericolul ecologic
- pericolul manipulărilor genetice asupra mediului și speciei umane
- lupta contra armelor nucleare și bacteriologice

PRINCIPII ȘI NORME BIOETICE

PRINCIPII

autonomie

binefacere

“primum non nocere”

echitate

NORME

confidențialitate

consimțământ informat

voluntariat

fidelitate

adevăr dezvăluit

PROBLEME BIOETICE

definirea morții

tratamentul bolnavilor terminali

experimente pe ființe umane

experimente pe animale

eutanasia

eugenia

sinuciderea

fertilizarea in vitro

diagnostic prenatal

preselecția sexului

avortul

stocarea embrionilor congelați

organisme modificate genetic

clonarea

testamentul biologic